

Ilona Ferková

AMEN

Ilustrovala
Lela Geislerová

KHER

AMEN

Ilona Ferková

ilustrovala
Lela Geislerová

Kniha vychází za finanční podpory Úřadu vlády České republiky a Bader Philanthropies, Inc. Bez ní by soustředěná práce s romskými autory, jejich díly, ale ani se čtenáři nebyla možná.

Úřad vlády České republiky

Amáča

© Ilona Ferková, 2023

Illustrations © Lela Geislerová, 2023

© KHER, z. s., 2023

ISBN 978-80-87780-39-8

Odpovědná redaktorka — Karolína Ryvolová

Překlad do češtiny — Karolína Ryvolová

Překlad titulu a textů na obálce do romštiny — Eva Danišová

Redakce — Lenka Jandáková, Karolína Ryvolová

Korektury češtiny — Lenka Jandáková

Korektury romštiny — Jana Habrovcová, Jiřina Kuklová Stolařová

Ilustrace — Lela Geislerová

Grafická úprava a sazba — Žofia Fodorová

písmo Cobra — Storm Type Foundry (stormtype.com)

písmo Pueblo Antikva a *Pueblo Kurzíva* — Žofia Fodorová

Praha 2023

Počet stran — 248

Vydal KHER, z. s., jako 4. svazek edice MIRIKLE.

KHER, z. s.

Veverkova 1172/33, 170 00 Praha 7

www.kher.cz

nakladatelstvi@kher.cz

facebook.com/nakladatelstvikher

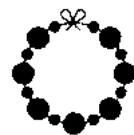
instagram.com/nakladatelstvikher

ISBN 978-80-87780-39-8

ISBN 978-80-87780-39-8

9 788087 780398

Mirikle

1

Byly jsme parta čtyř holek a už ani nevím, co nás svedlo dohromady. Víím jenom to, že já Anuša, Marina, Eva a Nataša — krátce AMEN, což v romštině znamená MY — jsme byly nejlepší kámošky a měly jsme se moc rády. Toho roku tři z nás vycházely základní školu.

Žily jsme v Rokycanech, což je malé městečko s velkými fabrikami, kde pracovali naši rodiče. Největší z nich byla Patronka, kde se za války vyráběly nábojnice. Ve druhé největší, ve Škodovce, se dělaly drobnější železné díly do strojů. Psala se šedesátá léta.

Šéfkou party byla nejstarší z nás, Marina. Byla sice jen o měsíc starší než já, ale vypadala na víc. Byla sošná, vysoká, měla světlou pleť, zelené oči a vlasy měla černé a silné jako koňské zíně. Poslouchaly jsme ji na slovo. Každý den, když jsme přišly ze školy domů, jsme hodily aktovky na zem a už jsme upalovaly ven. Našemu místu říkali Rokycanáci Bílá halda. Byl to zvláštní kopec, celý bílý, a v jeho středu se nacházel větší vstupní otvor ve tvaru srdce. Tenkrát jsme netušily, proč se mu tak říká ani proč je celý bílý, a nejspíš nás to ani nezajímalo. Tomu otvoru jsme říkaly Srdce a šlo se k němu takovou úzkou stezičkou. Dovnitř se žádná z nás neodvážila podívat. Sedávaly jsme u vchodu a špekulovaly, co by mohlo být uvnitř.

Od starších Romů jsme slýchaly historky o tom, že tam za války Židé před Němci schovali nějaké zlato. Prý tam někde uvnitř vykopali díru, nikdo neví kde, a tu pak zahrnuli hlínou a kamením. A ještě se mezi Romy vypráví, že je to zlato prokleté, protože ti Židé nikdy nevyšli ven. Všichni se tam udusili nějakým plynem. A tak tam to zlato zůstává pohřbené a nikdo ho nemůže najít. A my jsme tam vysedávaly a poví-daly jsme si, co bychom si za to zlato koupily.

Marině už bylo patnáct, takže ona si přála auto, kterému se říká sporták a co jednou viděla v kině. Nejmladší Nataša si za to zlato chtěla koupit veliký obchod, kde se prodávají panenky, plyšová medvídci a vůbec hračky. Mohly by si tam chodit hrát i ostatní děti. A večer po zavírací hodině by si tam se všemi hračkami hrála jen ona sama. Nejlepší sen měla Eva. Hned by si koupila velký dům se zahradou, jako mají gádžové. Už by nespala s nejmladšími sourozenci v jedné posteli a společně s rodiči v jedné místnosti, ale každý by měl vlastní pokoj. „Jejda, co já bych tam všechno měla!“ zavřela oči a už to viděla před sebou. „Každej

z nás bude mít pěknou postel, uprostřed pokoje pořádný stůl a u něj by každé měl svou vlastní židli. A já bych měla skříň jaksepatří a v ní by mi visely překrásné šaty!“

„Ale ještě tys nám neřekla, co by sis přála, Anušo! Tak povídej!“ vybídla mě Marina.

„Všechny víte, že moc ráda zpívám. A já bych si chtěla koupit všechny ty róby, co nosí Helenka Vondráčková na koncertech, a chtěla bych se stát slavnou zpěvačkou, jako je ona. A jednou bych taky chtěla zpívat v televizi!“

„Já padnu, to jsou teda uhozený nápady!“ vykřikl někdo, začal se řehtat a mlátit u toho do kolen. Další chlapecké hlasy se k němu přidaly. Ti kluci nás špehovali ze křoví.

„Abyste se smíchy nepodělali!“ rozkřikla se na ně Marina. „Co tady děláte? A co máte co poslouchat, co my si tady povídáme? Když jste takoví frajeři, tak vlezte dovnitř a podívejte se, co tam je!“ strčila do kluka, kterému ostatní říkali Janko; byl to Evin bratranec. Rozhlédla se i po těch ostatních. „A co vy? Chybí vám odvaha nebo co? Všichni se bojíte! Jdeme pryč, holky! Tohle místo nám už nepatří.“

„Ale kam se teď vrátíme, Marino?“

„Uvidíme, jestli tu budou i zítra.“

„Jenže co teď? Je brzy na to jít domů. Anušo, tak řekni přece něco!“

„No tak neblbněte, holky, zůstaňte tady s námi, pokecáme. Dám vám cigára, hele, mám celou krabičku Letek, tak si vezmi, Marino!“

„Uděláme to takhle, my tady zůstaneme, ale vy se nám už nebudete posmívat.“

„Nebudeme!“ zvedl Janko dva prsty k přísaze. „Slibuju, že se vám nikdo nebude smát.“

Všichni kromě Nataši jsme bánili. Nataše bylo třináct a kouřit nechtěla. Povídali jsme si s klukama a byla sranda. Janko, Ringo a Štefan byli fajn.

„Holky, kolik je hodin?!“ vykřikla najednou Nataša. „Už je strašně pozdě! Musím domů, jinak mě máma zmlátí!“

„Jdeme, nebo dostaneme na budku jako Nataša!“ smál se Janko.

Všichni žili blízko sebe v romské kolonii, které se podle tamní hospody říkalo U černého koně. Jenom já jsem bydlela dál od centra ve čtvrti, kterou obývali jenom samí gádžové. Měli jsme hezký byt se dvěma velkými pokoji. Naproti přes ulici stála vojenská kasárna. Máma měla jenom mě. Když jsem se jí ptala, proč jsem jedináček, nikdy mi neodpověděla. Ale protože jsem byla sama, táta s mámou se o mě hrozně báli. Lidi mi vždycky říkali, že na Romku nevypadám. Vlasy mám spíš plavé a jsem vyšší a světlejší.

Večer před usnutím jsem myslela na to, jak jsme s holkama strávily dnešní den, a hlavně se mi honilo hlavou setkání s kluky. Janko

byl vysoký hezoun, uměl se oblékat a měla jsem dojem, že do školy už nechodí, protože už mu táhlo na sedmnáct.

Za boha jsem nemohla usnout. Pořád jsem ho měla před očima, jak mluví, zpívá a hraje na hřeben. Ale taky jsem si vybavila, jak se na něj dívá Marina. No, uvidíme, co z toho bude. Víčka se mi zavírala a pomalu jsem usínala. Už aby bylo zítra, abychom se zase všichni sešli!

Ve škole byla nuda, nebavilo mě to tam. Ve třídě jsem byla jediná Romka, ale gádžovští spolužáci se ke mně chovali slušně. Někteří z nich, kteří na tom byli jako já, to znamená chudší děti z vesnic, si se mnou vyprávěli o filmech, které viděli v kině. Hodně holek se ale strašně šprtalo a povyšovalo se nade mě. Hanka s Květou si na nic nehrály, akorát pořád vyzvíдалy, jak si mají najít kluka.

Někdy už jsem byla naštvaná, tak jsem jim řekla: „Jak to mám vědět, když sama kluka nemám? Máma by mě zabila!“ Ty trapačky si myslely, že u nás Romů to je běžné, mít ve čtrnácti kluka a v patnácti porodit dítě. „Jáj, vy jste praštěný! Co by řekli vaši rodiče, kdyby zjistili, že už s někým chodíte?“

Rozchechtaly se. „Mně by asi neřekli nic,“ povídá Hanka. „Táta od nás odešel a máma pije. Ona se o mě nestará, ani neví, kam chodím a kdy přijdu domů. A Květa to má ještě horší, akorát že naopak. Brácha ji nespustí z očí, chodí za ní všude jako pes. Nesmí bez něj ani po škole na hřiště. Co je to za život? Jak dochodíme školu, utečeme, vid', Květo?!“

Ta jenom pohodila vlasy: „Dyt' víš, že na nic jinýho nečekám.“

„Jo, holky, nemáte to lehký, ale policajti vás najdou a přivedou vás zpátky, anebo vás rovnou strčej do ústavu.“

„Nás nikdy nenajdou!“ objala Hanka Květu kolem ramen. „Ne že to někomu vyžvaníš, Ančo, to je naše tajemství!“ a naznačila rukou, abych si zamkla pusku na zámek.

„Co je mi do vás, vy kozy, ještě mě dostanete do průšvihů!“ Nešlo mi do hlavy, kam že chtějí takové nedospělé žáby utéct a že se nebojí někde zůstat samy. Vždyť se jim může ledacos stát! Ale co, to je jejich věc, co budou dělat.

Po škole jsem mrskla taškou do kouta a pak hybaj za holkama na naše místo. Chtěla jsem jim povyprávět, co mi prozradily gádžovky ve třídě. Nebylo to daleko. Holky seděly na našem fleku u Bílé haldy. Už už jsem jim chtěla všechno vysypat, když vtom se mi vybavil Květin posunek, jak si zamyká pusku na zámek.

„Co je, Anuš? Jsi nějaká divná. Stalo se něco?“ vyzvíдалa Marina.

„Ne, nic. Jen mě teď tak napadlo, utekla bys z domova, až doděláš školu?“

„Šílíš?“ rozesmála se, „ty bys snad utekla, Ani?“

„Copak neznáš moji mámu? Hned by mě nechala hledat. A až by mě esenbáci našli, tak bys viděla, jak by mi zvalchovala záda koštětem!“

„Tak co to plácáš?“ divila se Marina, „není ti nic?“

„Ale ne. Tak kde jsou ty frajeři, co tu byli včera? Já věděla, že dneska nepřijdou.“

„Ale, ale, copak to slyšíme, vám se po nás stejská?“ zasmál se Janko ze křoví.

„Aby ne!“ zachichotala se Marina a bylo na ní vidět, jak je ráda, že ho vidí.

„My jsme tady! Co budeme dneska dělat, holky? Půjdeme se podívat dovnitř, ne?! Chtěly byste určitě mermomocí zjistit, co tam uvnitř je, nebo ne?“

„Já jdu, Janko! Ale chytíš mě za ruku, a ne abys mě pustil!“

„Neposlouchej ho, Marino, nikam nelez, necpi se tam!“ volala jsem za ní, ale to už vstoupili dovnitř a pomalu mizeli z dohledu. Hrůzou jsem se třásla jako rosol. Stáli jsme tam všichni jak solné sloupy a nikdo nedokázal vydat ani hlásku. Už se mi zdálo, že jsou tam dost dlouho. Přistoupila jsem blíž k otvoru a volala jsem na ně: „Pojďte ven! Marino, Janko!“, ale nic. Ven nevycházel a já se bála vyrazit za nimi. V jednu chvíli jsem se otočila a frajeři byli pryč, ani jsme si nevšimly, jak se zdejchli.

„Počkejte tady, holky, doběhnu pro policajty!“ Rozeběhla jsem se po úzké cestičce na hlavní a uháněla jsem jako vítr rovnou na stanici. Byla jsem tak udýchaná, že jsem esenbákovi u okýnka nedokázala nic říct, jenom jsem ukazovala napřaženou rukou: „Tam, tam, Bílá halda!“

„Tak už se vymáčkni, co se děje!“ rozkřikl se na mě.

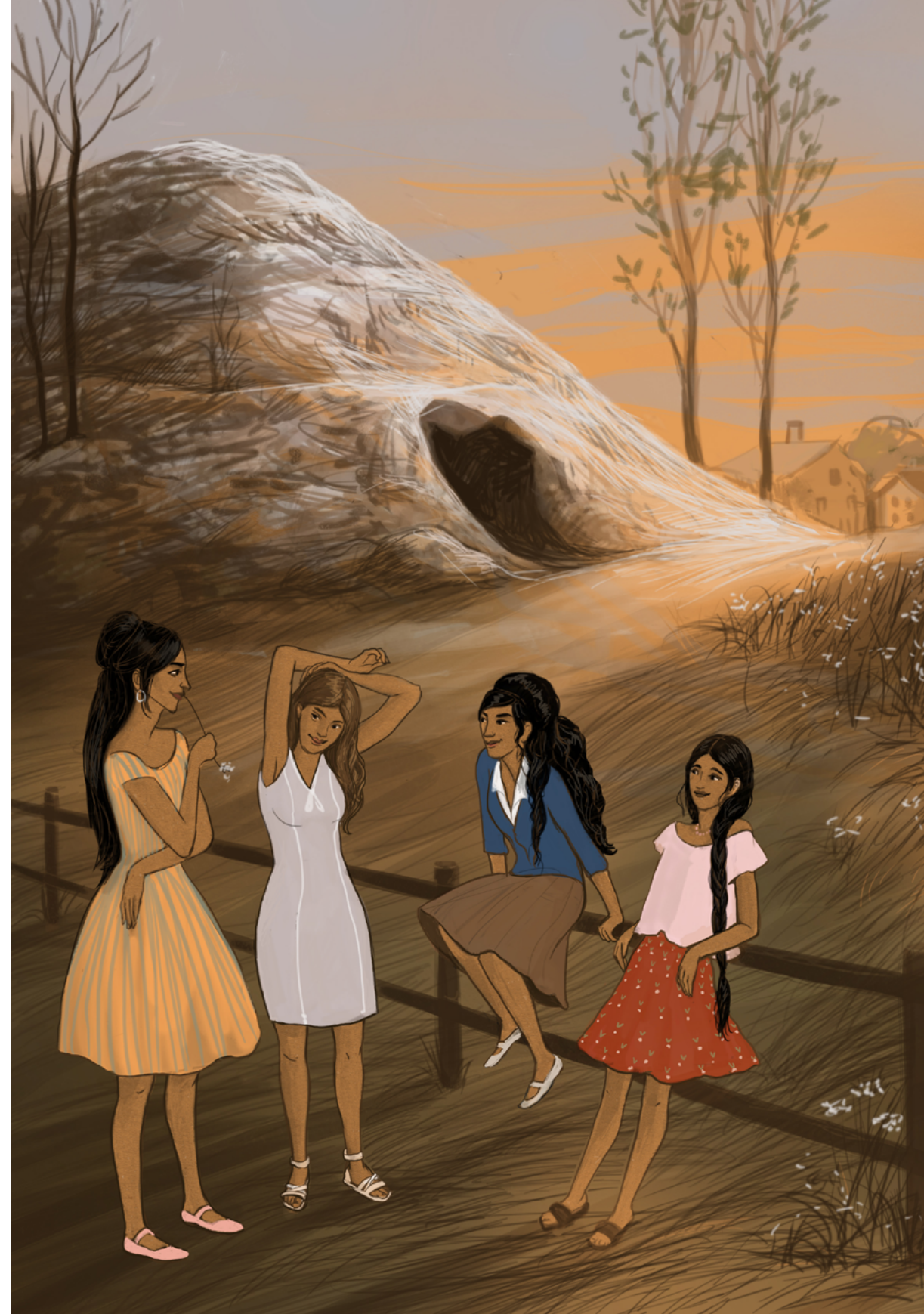
„Tam, tam, šli dovnitř, do té díry a nevyšli ven!“ vyhrkla jsem konečně.

„Do jaký díry, co to meleš? A kdo?“

„Marina s Jankem, do Bílé haldy, do díry!“ s pláčem jsem pořád opakovala.

„Vy parchanti cikánský, vy nevíte, že tam nesmíte chodit, že je to nebezpečný!“ křičel na mě. Plakala jsem kvůli nim ještě víc. Rychle zavolal hasiče, aby vyrazili k Bílé haldě. „Jsou tam cikánata a zřejmě šli dovnitř.“

Otočil se na mě a vztekle se rozkřikl: „No to se všichni modlete, aby to přežili! A když to přežijou, tak se jejich rodiče pořádně prohnu.“ Nasedl na motorku a rozjel se k Bílé haldě. Tomu druhému esenbákovi nařídil, aby si zapsal moje jméno, a mně, abych si sedla a ani se nehla. Sesula jsem se na lavici a se slzami v očích jsem se modlila k milosrdnému Pánu Bohu.

12

Každý měl takovou kartičku a na ní napsané svoje jméno a číslo, říkali jsme tomu „píchačka“. Když houkali na celou továrnu, byl konec šichty. Táta na mě vždycky čekal u hlídačů ve vrátnici. Ve zdi tam byly zazděné takové hodiny v dřevěné kiseně a každý, kdo tamtudy vycházel ven, do nich musel zasunout svoji kartičku. Jak píchací hodiny do kartičky prorážely díрку, zadrnčely crrrn! Teprve tehdy mohl člověk opustit fabriku. Proto tam stáli ti strážníci a všechny hlídali jako ostříž, a navíc lidem prohlíželi tašky, jestli nekradou šrouby.

Ti strážníci byli dva. Ten jeden, tlustý jako bečka, si pořád kasal kalhoty, protože mu padaly pod pupek. Ten druhý, vysoký a hubený, byl zase strašně vysazený na ženské. Když mě uviděli, vždycky říkali: „Taťka už na svoji malou Trvalku čeká!“

„Dobře, dobře, pánové vrátní, ale dneska vám tašku neukážu, vybrou-sila jsem si deset prstenů pro obry. Takže čau, čau!“ a se smíchem jsem běžela ven za tátou.

Dneska jsem šla zvesela, možná proto, že jsem v práci dostala výplatu. Už jsem si v duchu představovala, co si půjdu koupit na sebe. Když vtom mi jde naproti Ringo.

„Evo! Stavil jsem se pro tebe doma, ale brácha říkal, že jsi ještě v práci. A dal mi do ruky pohled, na, koukej!“ Ukázal mi ho, bylo na něm nějaké hezké velké město. S radostným očekáváním jsem si přitiskla pohlednici na čelo, vychutnala jsem si ten okamžik, a až pak jsem začala číst:

„Moje milá Evo, nezlob se, že jsem nenapsala dřív. Měla jsem hodně zařizování, ale teď už konečně chodím do práce a vydělávám hezký peníze. Až si něco našetřím, něco ti pošlu. A co děláš? Chodíš někam? A chodí Janko pořád s Anušou? Stejská se mi po vás, občas se prý směju ze spaní, říká Květa. Asi se mi zdá o vás, jak jsme spolu chodívaly na Bílou haldu. Jak se má Nataška? Vídáš se s ní? Svoji adresu ti napíšu příště v dopise. Moc vás všechny líbám, čau, vaše Majka

PS: Ringovi posílám pusinku. Jak jste spolu daleko?“

Obejmula jsem Ringa. V očích se mu leskly slzy.

„Máš přijít do zkušebny. Doktor nám chce něco říct.“

„Teď hned, Ringo? Mně se nechce. Šla bych se s tebou někam projít.“

„Ale uvidíš, jak se bude Andriš zlobit! Všichni už tam nejspíš jsou. Čekaj na nás.“

„Co myslíš, utrhnou nám hlavu, když budeme mít trochu zpoždění?“

„To ne, Evo, ale nechci, abys dostala vynadáno.“

„Nech toho, Ringo, šla bych na nádraží, co ty na to?“

„Na nádraží? Co blbneš? Vždyt tam je strašnej randál! Vlaky tam dranděj jeden za druhým.“

„Jen pojd', ukážu ti jedno místečko, kde se dobře sedí.“

Ringo kroutil hlavou. „No, jak chceš.“

Za nádražím se rozkládala větší zahrada, laťkový plot už byl celý rozlámáný, takže se tam dalo krásně dojít po cestičce. Stála tam zahradní houpačka, takové dvě lavičky spojené dohromady. Posadili jsme se, já na jednu stranu a on naproti mně a pomalu jsem se houpali.

„Je to tady hezký, že jo, Ringo!“

„No to je, Evo. Jak to, že jsem tu nikdy nebyl?“

„Mlč!“ zakryla jsem mu pusou dlaní, „poslouchej, jak zpívaj ptáci!“

Hned mi do dlaně vtiskl polibek. „Evo, ty víš, že tě děsně miluju!“

„Vím.“

„A když jsi to věděla, proč jsi to už dávno nedala najevo?“

„Čekala jsem, až mi to povíš sám.“

„No a co na to říkáš?!“

„Poslouchej, Ringo, vždyt já ani neznám tvoje pravý jméno, ani kde pracuješ. Nevím o tobě nic kromě toho, že furt blbneš s těma paličkama.“

„Blbnu, jo? Tak tumáš!“ Vztekle popadl paličky a zahodil je do suchého listí. Já se strašně rozesmála a nemohla jsem přestat. Sama jsem je šla hledat. Lezla jsem po čtyřech a hledala po zemi, jestli je nenahmatám. Ringo sbíral listy a házel je po mně.

„Tak ty nevíš, jak se jmenuju, ani nevíš, že makám u zedníků?!“ Házel mi na hlavu další a další listí a já se smála jako blázen.

„Dost, už dost, Ringo!“

S listy po mně hodil i paličky, které mu přišly pod ruku. Zvedla jsem se ze země a oklepávala se.

„Počkej, ještě to máš tady ve vlasech,“ vytáhl mi pár lístečků z kudrlin. „Honem, Evo, pojd' už! Budou se na nás zlobit!“

Rozeběhli jsme se do zkušebny. Jen co jsme otevřeli dveře, všichni se do nás pustili. „Tak tahle ne, Ringo, to vám ta cesta trvala celou hodinu? Evo, jestli s náma chceš zpívat, tak budeš poslouchat, co ti řeknu!“ rozezleně se na mě rozkřikl Andriš.

„Dobrá, dobrá, Andriši, musíme taky brát ohled na to, že Evina chodí do práce. Však se nic tak hrozného nestalo, ne?“ zastal se mě doktor.

„Jde o to, že tuhle sobotu máte hrát na tancovačce ve vedlejší vesnici po výroční schůzi KSC, tak je třeba zkoušet, Evino. Neboj, bude to dobrý, tady máš seznam písniček, který budeš zpívat.“

Andriš už vychladl a já zpívala jednu písničku za druhou. Všechny mi šly dobře. Muzikanti mě svým hraním vedli.

„Dobrý, jde vám to,“ zatleskal doktor, „ale do soboty by to chtělo ještě zkoušet, Evino. Každý den přijdeš včas na zkoušku, ano?“

„Jo, dobře víte, že jo!“ Domů jsem přišla hladová. Venku už se pomalu setmělo. Něco jsem snědla a šla rovnou do postele. Vyčerpáním jsem hned usnula.

14

Doma jsem si na talíř naložila jídlo, sedla jsem si ke stolu a něco jsem jedla, ale ani jsem nevěděla, co strkám do pusy. V hlavě jsem měla jenom Bertiho. Přece do něj nejsem zamilovaná, ani do Ringa, tak proč mám takový nervy? Kdybych byla do Bertiho zamilovaná, bolelo by mě srdce. Anuša je strašně zamilovaná do Janka, a když mi o něm vypráví, chytá se za prsa a křičí: „To tak krásně bolí!“ A mě nic nebolí, akorát z něj prostě rostu, z chuligána jednoho.

Byla sobota a já jsem se chystala na první zábavu, kde jsme měli hrát s kapelou. Koupila jsem si krásné bílé šaty s černými puntíky a na nohy černé lodičky. Trochu jsem si namalovala oči a na rty nanesla rtěnku. Do vlasů jsem si uvázala mašli, která byla taky bílá s černými puntíky.

„No to mě podrž, jakou já mám fešnou velkou holku!“ máma mě hrdě políbila na tvář. Táta se taky dmul pýchou.

Doktor mě přijel vyzvednout autem a vyrazili jsme na cestu. Ringo s ostatními muzikanty si sedli k Dežovi do nákladáku. Když mě Ringo uviděl, nedokázal ze mě spustit oči. Nakonec ho Andriš musel okřiknout, ať toho civění nechá.

Přijeli jsme s předstihem a soudruzi z KSČ ještě popíjeli kávičku a schůzovali, tak jsme měli dvě hodiny do hraní. Konalo se to ve velkém kulturáku s hospodou a sálem, kde se dělaly zábavy. V tom sále si naši muzikanti s pomocí gádžů chystali aparaturu a Ringo si sám skládal bicí. Když měli postaveno, zašli si muzikanti do hospody na pivo. Mě ale něco táhlo ven, tak jsem se šla projít.

Najednou jsem zůstala stát jako opařená. Nemohla jsem odlepit nohy od země. Stál opřený o zeď a usmíval se na mě. Přišel ke mně blíž a najednou mě zase začal líbat na rty stejně jako tuhle v práci. Pevně mě k sobě přitiskl. Už jsem nevěděla, co mu mám říct, tak jsem ho prostě nechala.

„Ukaž se, jak ti to sluší! Všechno se mi na tobě líbí, jenom tohle ne.“ Vytáhnul z kapsy kapesník a začal mi otírat šminky z očí.

„Berti!“ hlesla jsem celá uplakaná, „zapřísahám tě při zlatým Pámbíčkoví, nech mě na pokoji!“

„Nemůžu!“ A utíral mi slzy z očí tak dlouho, až měl kapesník celý urousaný a umolousaný. „Nemůžu tě nechat, jsem do tebe blázen. Slyšíš

mě, Evo? A už si nikdy nemaluj oči, to dělají jenom šlapky. Ty seš hezká i bez šminek.“ A zase mě líbal po celé tváři, na oči, na tváře a na rty a já cítila jeho spalující ústa. Chtěla jsem od něj utéct, ale už to nešlo, protože teď už jsem objímala i já jeho. Asi bychom se spolu bývali vytratili, kdybych neuslyšela Ringa, jak volá moje jméno.

„Jdi dovnitř, srdce moje, já tam hned přijdu,“ poslala jsem Bertiho pryč. Když odešel, odpověděla jsem Ringovi: „Tady jsem!“

Přišel ke mně a podezřívavě si mě prohlížel. „Co se ti stalo?“

„Nic!“

„Hele, Evo, nedělej vofuky! Ne že to teď vzdáš! To už by z tebe muzikanti stáhli kůži!“

Ještě se mi třásly nohy, ale už ne tak hrozně.

„Musím na záchod. Doprovoď mě tam, Ringo. A počkej na mě u dveří.“ Šla jsem k zrcadlu a podívala jsem se na sebe. Bože! Kde je ta malá holčička, co ráno vyšla z domu? potrásla jsem hlavou. Co to dělám? Ne! Nebude po jeho, po velbloudově! U toho slova jsem se rozesmála. Proč já mu vlastně říkám velbloud? Pořádně jsem si umyla obličej a znovu jsem se pečlivě namalovala, oči jsem si silně orámovala černou tužkou, taky obočí jsem obtáhla a natřela jsem si rty růží. Upravila jsem si vlasy, ale jinak než předtím, natupírovala jsem je, udělala jsem si vysoký drdol a ovázala jsem ho mašlí, jak jsem to viděla u jedné herečky na fotce. Tak tady máš, Bertíku, a mrkla jsem na svůj obraz v zrcadle. Tou dobou už na dveře tůkal i Andriš.

„Evo, není ti dobře?“

„Ne, jsem v pořádku, už jdu.“ Když mě muzikanti uviděli, oněměli. Neřekli ani slovo, jen mi z každé strany nabídli rámě a společně jsme vešli do sálu. Místní už seděli u stolů a čekali, až začneme hrát. První kousek byla polka a zazpíval ji Andriš. Pak jsem já zazpívala dvě slovenské lidové a po nich jsem vystříhla dva rokenroly. Hledala jsem ho v sále očima. Seděl s chuligány z polepšovny a jejich vychovatelem.

Jak jsi to jenom dokázal, ty prevíte, že ses sem dostal? nešlo mi do hlavy.

Probodával mě pohledem, protože jsem byla zase namalovaná. Dělal jsem, že ho nevidím, a o přestávce jsem si šla sednout k Ringovi. Když jsem zpívala šlágry od Vondráčkové, vzal nějakou *rakli* tancovat. Něco si spolu povídali a smáli se. Byl vyšvihnutý jako ze žurnálu. Měl na sobě černý oblek, bílou košili, na krku kravatu a černé střevíce. Plet měl světlou jako *raklo*—byl to fakt frajer.

Gádžové nám ze všech sil aplaudovali. Vůbec jsem se nestyděla, zpívala jsem, jako bych se pro zpěv narodila. Hráli jsme tři hodiny a po nás nastoupila dechovka.

Na místo kapelu přivezl strýc Deži a teď po hraní ji zase poveze domů. Měl nákladák s plachtou a uvnitř vyrobil dřevěné lavičky, aby

si muzikanti měli kam sednout. Naložili si dovnitř nástroje. Deží s tím nákladákem jezdil do práce, vozil v něm bedny s hřebíky a podobnými výrobky z jedné fabriky do druhé. Proto si ho nechával zaparkovaný u baráku, aby mohl ráno jet rovnou pro zboží, kam bylo třeba.

Chtěla jsem jet s nimi nákladákem, protože jsem si chtěla poslechnout, co budou říkat na můj výkon. Já z toho měla skvělý pocit a byla jsem sama na sebe pyšná. Ale muzikanti řekli: „Evo, ty jedeš s doktorem osobákem!“

„Tys mu o nás řekl?“
 „On už všechno věděl. I o týchle zahradě. Sám navrhl, abych sem poslal Ringa. My s doktorem jsme šli společně na nádraží a já jsem se pak nenápadně vytratil. Ale on tam zůstal a čeká na Ringa.“
 „Co si teď počneme?“
 „Když si tě nebudu všímat, můžu tady zůstat.“
 „Vánoce jsou za tři tejdny a ty říkáš, že po Vánocích už tě propustí?“
 „Jo, Evo, první tejden v lednu mi bude osmnáct a už mi to tam skončí, protože budu plnoletej.“
 „A mně bude v lednu šestnáct!“ skočila jsem mu do řeči. „Neboj, Bertí, vydržíme to, v práci se spolu nebudeme bavit stejně jako dneska.“
 Políbil mě na rty. To bylo něco jiného než s Ringem, naše polibky žhnuly plamenem vášně.
 „Bertí!“ odkašlal si Ringo. Otočili jsme se.
 „Co je, Ringo?“
 „Posílá mě pro tebe doktor.“
 „Jo, už jdu.“
 „Co se děje, Bertí?“
 „Evo, ty půjdeš domů s Ringem a na mě čeká doktor na nádraží. Musím jít s ním. Nás dva spolu nikdo nesmí vidět.“ Dal mi pusku. „Já ti pošlu vzkaz, kde se sejdeme. Ringo, dej na ni pozor. Ahoj, duše moje.“
 Ringo mi šel po boku, ale ani jeden z nás nepromluvil, každý myslel na to své.

17

Od té doby jsme spolu v práci nepromluvíli. On na mě třeba mrknul jedním okem. Já jsem si políbila konečky dvou prstů a poslala mu vzdušnou pusinku, víc nic.

„Evo, ty dvě, Marta a Margita, se hádají, že prej jsem jim po tobě něco vzkázal!“

„Ale, ale, copak to slyším, pane mistr, už nejsem Trvalka, ale Eva?!“

„Hlavně jim jdi říct, že sis to vymyslela, nebo se to bude řešit někde vejš.“

Šla jsem za nimi do šatny. Ječely tam na sebe jako fúrie. Na zem rozlily celý kýbl mydlinek.

„Ženský, co se hádáte? Posílá mě mistr, abych—“

Ani jsem to nedořekla, podjely mi boty, spadla jsem na záda a jednou nohou jsem se vši silou praštila o ten jejich plechový kbelík. Zůstala jsem ležet na zemi. Obě hned přiskočily a zkoušely mě zvednout. „Přestaňte! Bolí to jako čert, holky!“ zaskučela jsem. Nemohla jsem se na tu nohu postavit. Bolestí a vzteky jsem brečela. Marta se rozběhla pro mistra. Naštěstí ho zahlédla, jak zrovna sám vychází z kantýny. Řekla jen:

„Pojďte, Evě se stal úraz!“

„Tak tohle nám ještě scházelo!“ zhrozil se mistr. Přiběhl do šatny.

„Co jste tady, vy dvě husy, dělaly?“

„Zvrhly jsme kbelík a to kluzký mejdlo se rozmazalo po dlaždicích!“ překřikovaly se jedna přes druhou nešťastně.

Zpražil je pohledem. „Ty to tady rychle uklidíš, a ty, Marto, půjdeš se mnou. Evo, neřekneš, že jsem tě tam poslal, to by byl velkej průšvih! Něco si vymysli, Marta ti poradí.“

Zvedl mě do náručí a rychle mě odnesl na ošetřovnu.

„Máme tady úraz, tady Trvalka, totiž Eva uklouzla v šatně. Přišla pro mě tady Marta z mojí party a řekla mi, co se stalo.“

„Položte ji sem,“ nařídil mu doktor. Pomalu mi zvedl nohu a já zavyla. „Je to zlomenina, sestro, volejte sanitku, musí do nemocnice na chirurgii. Pojedete s ní vy!“ ukázal na Martu. Záchranka tam byla hned, naložili mě a Marta si sedla vedle mě.

„Evo, řekni jim, že sis do šatny přišla pro vložky, žes to dostala. Nestyď se.“

„Joj, ale já to zrovna nemám!“ cedila jsem skrz zuby zaťaté bolesti.

„Božíčku, ty jsi ale natvrdlá! Vždyť ti říkám, až se tě doktor bude ptát, cos dělala v šatně, když ještě nebyla pauza o desátý. Už chápeš?“

„Aha!“

„Já ti odpoledne přinesu věci z práce. Neboj, i tomu tvému klukovi řeknu, co se stalo.“

„Cože?! Ty něco víš, Marto?“

„Jo, nejsem přece slepá a jednou jsem vás taky viděla, jak spolu jdete na nádraží.“

„Marto, řekni mu, ať se u nás zejtra staví pro klíče.“

„Jaký klíče? Dej mi je, já mu je předám.“

„Teď jsi natvrdlá zase ty, nechápeš?“

„Á, už chápu, chceš, aby zašel za tebou! Hele, už tě volají, jdeme dovnitř,“ vzala mě za ruku, „neboj se, dají ti nohu do sádry a přestane to bolet.“

S Martinou pomocí jsem se dobelhala do ordinace.

„Vy jste její sestra? Tak taky pojdte dál. Dáme jí injekci proti bolesti, potom bude ospalá, tak se nelekejte.“

Když mě ošetřili, sanitka nás odvezla až domů. Máma div neomdlela, když mě přinesli. Sádru jsem měla od paty až po koleno. Marta mámě hned zatepla povyprávěla, jak se to stalo:

„Chtěla si koupit limonádu. Peníze si nechala v šatně a tam byla na zemi rozlitá voda, ona uklouzla a upadla,“ lhala, jako když tiskne. „Teď ji nechte spát. Dali jí injekci proti bolesti. Já musím zpátky do práce, tak na ni dávejte pozor.“ Jen co mě uložili do postele, už jsem o sobě nevěděla, usnula jsem.

nebyla nemocná. Věčně mě trápily angíny. Jen jsem se napila něčeho studenýho, hned jsem ztratila hlas, otekly mi mandle a ochraptěla jsem. Byla jsem víc po nemocnicích než doma, proto mě táta s mámou neposlali do práce a nechali mě, abych dohlížela na sourozence, protože naši dělají v JZD. Teprve v uplynulém roce jsem přestala bejt nemocná.“

„Možná ti neprospíval slovenskej vzduch. Možná ti tolik škodil, protože Romové v osadě v kamnech pálí, co jim přijde pod ruku, ať už je to dříví, pneumatiky, nebo odpadky.“

„Fakt je, že si tě odsud nikdy nepamatuju nemocnou,“ ozval se Janko. „Každý den jste se svojí holčičí partou byly na Bílý haldě, že jo, Anuš?“

„Víte, co bych si přála?“ řekla jsem já. „Abysme si na tu naši Bílou haldu všichni společně zašli, je tam ještě, ne?“

„Neboj se, půjdeme tam všichni. Ještě pořád tam stojí.“

AMEN

28

V sobotu měly Anuša s Natašou od rána co dělat. Vařily a připravovaly všechno na ten slavnostní den.

„Hmm, co smažíte tak dobrýho, že to voní až ven? Á, už to vidím, řízký! Už dorazil Marek z Prahy, Nataš?“

„Ano! Přijel brzy ráno, ještě odpočívá. Potřebuješ něco, Janku?“

„Chtěl jsem, aby se mnou zajel koupit pivo.“

Ani to nedořekl a vidí, že před domem zastavil červený bourák a hned za ním černý. Z prvního auta vystoupila Eva s holčičkou v náručí a Berti. Dveře druhého vozu otevřela šaramantní dívka s blond vlasy. Nejdřív ji nepoznaly, ale když se zasmála, vypískla Nataša nadšeně: „Marino!“

Všechny se objaly a samou radostí, že se zase shledávají, jim stály slzy v očích. Všichni šli ke stolu. Anuša s Natašou prostřely jako na svatbu. Na stole bylo všechno od dortů až po pečínku. Anušin tatínek ještě ze zahrady přinesl košík jablek, hruštiček a švestek a vyložil je do krásné malované mísy. Když se najedli, jako první vyprávěla Marina.

„V Německu to zpočátku bylo těžký. Co jsem měla dělat? Ta Hančina teta nás nejdřív strčila do hospody umývat nádobí. Když jsme se trochu naučily německy, sebrala nám peníze a šla nám za ně koupit hadry. A pak nás znovu upíchlá do hospody, jenže tentokrát dopředu, abysme tam bavily chlapy, říkají tam tomu ‚hostesky‘. Nedělaly jsme nic nevhodnýho, jenom jsme s nima popíjely a tancovaly. Ale představovala jsem si ten život v Německu lepší, hezčí a poctivější. Hrozně jsem se na sebe zlobila, co jsem to vyvedla, že jsem vás neposlechla! Styděla jsem se vrátit domů bez peněz. Dělal jsem tu práci rok, ale nepila jsem, protože jsme byly domluvený s barmanem, aby nám místo šampaňského dával sodovku. Po roce — bylo to tak nějak, ne, Alexi? — přišel do baru on,“ a Marina ukázala na svého manžela, „co vám budu povídat, podívali jsme se na sebe a já hned věděla, že s ním zůstanu. Chodil do toho baru každě den a vždycky chtěl ke stolu mě. Nikomu jinému se nepodařilo prokouknout, že piju vodu, a ne šampus, vyměnili jsme si totiž omylem skleničky.“ Všichni se vesele rozesmáli. „Po měsíci mě odtamtud vzal a odjeli jsme do Řecku.“

„A co Alex dělal v Řecku?“ zeptal se Mariny Janko.

„Zeptej se ho sám, Janku, umí česky, vždyť jeho máma je Češka!“ Zase se všichni smáli.

„Jsem poloviční Řek po otci. Naši se rozešli a maminka se vrátila zpátky do Čech. Já zůstal s otcem, on má v Řecku rozlehlé vinice. Dovolil jsem si vám přivést naše víno na ochutnání. Jezdím po různých zemích a nabízím naše zboží. Do toho baru jsem šel náhodně. Chtěl jsem se pobavit a potkal jsem tam tuhle nádhernou zelenookou ženu, do které jsem se hned zamiloval. Žijeme spolu dva a půl roku a jak vidíte, máme dvojčátka, dva kluky, Maria a Alexe.“

„To jsou nádherné děti, Marino!“ ve dveřích se ukázal doktor s Ringem.

„Doktore, já vás zdravím!“ Marina objala každého z nich zvlášť. Ringo vytáhl zpoza opasku paličky a zabubnoval na stůl. „Ty seš pořád takový číslo a bez paliček asi ani nejdeš spát!“ Ringo jí dal pusu a všem ostatním podal ruku. Před Natašou se zastavil a spráskl ruce.

„Bože můj, to jsi ty? Naše malá Nataška!“ Div se nerozbrečel, když ji uviděl. „Kolik ti tenkrát bylo let, když jste se odstěhovali, asi třináct? A teď je z tebe taková velká krasavice!“

„Ringo, a kdes nechal svoji Ethelu?“

„Zůstala doma, není jí dobře.“ Všichni vybuchli smíchy.

„Ještě řekni, že už je zase těhotná!“ dobírali si ho.

„Je, já chci hodně dětí, abych z nich moh postavit kapelu a chodili jsme spolu hrát,“ žertoval. Eva si taky dělala legraci, řekla, že ji Berti ještě zraněnou unesl do Benešova na silvestrovský večírek, a kromě toho taky ještě doktora a Ringa. Teď se všichni řehtali ještě víc.

„Mně tenkrát tolik do smíchu nebylo,“ vzal si slovo doktor. „Když jsme přijeli pozdě, bylo mi jasné, že nás všechny — mě, Bertiho i Evu — její táta zabije tou sekerou, co jim visí na stěně. Ale i když jsem Bertimu řekl: ‚Mizíme!‘, on mi odpověděl: ‚Ne, doktore, já jejímu tátovi řeknu do očí, že Evu strašně miluju a chci si ji vzít za ženu.‘ Čekal jsem, že si ten chlap dojde pro tu sekeru, ale on přinesl láhev vodky, nalil všem do sklenic a popřál jim, ať je ten nový rok šťastnější než ten starý. Od té doby spolu žijí a já jsem rád, že všechno dobře dopadlo. A co ty, Nataš?“

„Jak vás tak všechny poslouchám, byly jste zhruba v mých letech, když jste začaly žít se svýma mužema. A teď přišla řada na mě. Je mi sedmnáct a devět měsíců a tady Marek si mě chce vzít za ženu. Jednou mě zahlídl, jak se myju nahá u okna, a zbláznil se do mě. Teprve nedávno se mi svěřil, že mě od té doby miluje. Byla jsem vzteky bez sebe, div jsem ho nezabila, ale hned jsem mu řekla: ‚Nemiluju tě a nikdy tvoje žena nebudu!‘“

„Nečervenej se, Marku, já bych od toho okna taky neodešel, kdybych tam viděl takovou krásnou holku!“ poplácal ho po rameni doktor.

„Ale tak co! Ať vám taky řekne, jak mě se svým bráchou málem zamordovala!“

„Já si ráda zajdu jen tak sednout do řeky, protože neumím plavat, a není mi jasný, odkud on se tam tak znenadání vzal. Když jsem vyšla z vody, stál za mnou. Leknutím jsem upadla na zem a on spadnul na mě. Odněkud se vynořil můj brácha a když to uviděl, ulomil nějakou větev a přetáhl ho přes hlavu. Marek na mně zůstal ležet jako mrtvej. Brácha utek a mě tam nechal samotnou. Co teď? Shodila jsem ho ze sebe, propleskala jsem ho — nic. Rozbrečela jsem se a zapřísahala jsem Boha, že když ho nechá žít, vezmu si ho za muže. Přišel táta s bráchou, ujistili se, že mu tluče srdce, naložili ho na vozejk a odvezli ho k nám domů. Sou- sed gádžo ho autem hodil do špitálu. Pak k nám přišel Marek s rodiči na námluvy. V prosinci mi bude osmnáct, tak se chceme vzít. A vás všechny jsem přijela pozvat na naši svatbu.“ Natašino vyprávění její kamarádky došlo.

„Jsem rád, že to má šťastný konec, Nataš. My s Anušou ti můžeme slí- bit, že na tvou svatbu přijedeme,“ prohlásil Janko.

Všichni pozvedli sklenice a připili na Natašino a Markovo štěstí. Povstali a přísahali, že se na svatbu dostaví.

Ediční poznámka

Ilona Ferková je mluvčí tzv. severocentrální variety romštiny, která je v České republice nejrozšířenější a známá jednoduše jako slovenská romština. V předešlých autorčiných textech vydaných nakladatelstvím KHER jsme se v jejím zápisu přiklání ke spisovné normě, na začátku 70. let definované Milenou Hübschmannovou a kol. a s drobnými úpravami používané dodnes. V této knize jsme zachovali autorčin autentický projev, který se na fonetické úrovni od této normy mírně odchyluje, ale je záznamem živé řeči aktuálně stále používané v západočeských Rokycanech.

Čtenář si povšimne většího množství kurzivy, která v každé z jazykových mutací textu slouží jinému účelu: v českém překladu jsou kurzivou označeny výpůjčky z romštiny, které jsme považovali za dostatečně známé, nebo se nám zdálo, že by mohly obohatit český jazyk. V romském originále jsou kurzivou odlišeny promluvy v češtině. Romové v Česku jsou často bilingvní a přepínají mezi jazyky podle toho, zda se pohybují mezi svými, nebo komunikují s příslušníky většiny. Stejný mluvčí proto může říct jednu větu romsky Romovi a vzápětí další větu česky Neromovi.

V níže uvedeném slovníčku jednak překládáme romská slovíčka, jednak formou stručných slovníkových hesel charakterizujeme některé dobové výrazy, na jejichž význam se v současné společnosti, a zvláště v nejmladší generaci, pomalu zapomíná.

Romské výrazy

diliňi (adj., sg., f.) hloupá, bláznivá, potrhlá

gadži, e (sub., sg., f.) neromská žena

goja, o (sub., pl., m.) střeva; přeneseně tradiční romský pokrm, vepřová střívka plněná moukou, bramborami nebo masem a pečená v troubě

melini, o (sub., pl., f.) moučné placky, opékané nasucho na plotně, slepované sladkou náplní, např. tvarohem, příp. neplněné jako příloha k masu

raklo, o (sub., sg., m.) neromský chlapec nebo mladík

rakli, e (sub., sg., f.) neromské děvče nebo dívka

šinga, o (sub., pl., m.) tradiční romské sladké záviny ve tvaru rohů, z o šing — roh týždňovky (výpůjčka ze slovenštiny) frekvence práce, typická pro slovenské Romy zaměstnané na stavbách a v průmyslu v Čechách v období zhruba 50.–70. let; muži opouštěli rodiny v neděli a domů se vraceli až v pátek nebo sobotu

Dobové výrazy

Bílá halda — hromady světlé strusky, které se tyčí na okraji města Rokycan už od konce 19. století, pozůstatek po provozu Bedřichovy hutě a posléze Hopfengärtnerových železáren; součást rokycanského panoramatu, které se město už od 60. let marně snaží zbavit

byt IV. kategorie — v socialistickém Československu synonymum pro nejnižší kvalitu bydlení; nevyhovující byt bez ústředního topení a základního příslušenství
esenbák — výraz pro policistu užívaný v době socialistického Československa v letech 1948–1989; odvozeno ze zkratky SNB (Sbor národní bezpečnosti), což byla spolu s StB (Státní bezpečnost) jedna ze dvou represivních složek výkonné moci

Gottwaldov — název pro jihomoravské město Zlín, užívaný v socialistickém Československu v letech 1949–1989. Město proslavené obuvnickým průmyslem firmy Baťa bylo přejmenováno podle Klementa Gottwalda, prvního dělnického prezidenta

JZD (slovensky JRD) — jednotné zemědělské družstvo (na Slovensku jednotné rolnické družstvo); v dobách socialistického Československa byla většina soukromých hospodářství znárodněna státem, kolektivně spravována a výnosy těchto družstev byly následně opět děleny mezi obyvatelstvo

„jít na kali“ — dobový rokycanský výraz, používaný majoritou, od níž ho převzali tehdejší Romové, značící „jít na plovárnu“. Rokycanská plovárna byla významná funkcionalistická budova s restaurací, tvarem připomínající zaoceánský parník, hojně vyhledávaná výletníky ze širokého okolí. V současnosti už nestojí, etymologie pojmu „kali“ neznámá

KSČ — Komunistická strana Československa, politická strana, která v letech 1948–1989 ovládla Československo, znemožnila politickou soutěž a tím defacto nastolila totalitní režim. Moc si udržovala prostřednictvím represí, vydíráním a šikanou a jejími nástroji byly už zmiňované ozbrojené složky SNB a StB

„letky“ — cigarety zn. Letka, jedny z běžných dělnických cigaret 50. a 60. let, bez filtru, balené po deseti kusech podobně jako třeba tzv. lípy (zn. Lipa) nebo partyzánky (zn. Partyzánka)

„maďarky“ — populární pánská obuv v 50. a 60. letech, kvalitní kožené polobotky s vysokou podrážkou, po obvodu třikrát prošívány

národní výbor — obdoba dnešního zastupitelstva na úrovni městských částí, měst a okresů; orgán státní správy

„píchačky“ — píchací hodiny — přístroj zaznamenávající docházku zaměstnanců proděravěním (propíchnutím) osobní karty

První máj — v období socialismu oslavy Svátku práce a pracující třídy formou okázalých průvodů s povinnou účastí

přehrávky — tzv. kvalifikační přehrávky musel až do roku 1989 jednou ročně absolvovat každý jednotlivec a soubor usilující o veřejné vystupování. Zkouška před komisí sestávala ze schválení repertoáru, vlastní hudební produkce a znalosti hudební teorie. Nedílnou součástí byla i zkouška z politické uvědomělosti, která měla prokázat sympatizování hudebníků s politickou linií KSČ

Smugljanka Maldavanka — tradiční ruská častuška, která patří ke klasickému repertoáru ruských a sovětských veselic, podobně jako třeba *Kalinka*. Ve volném překladu Andyho Arnautova se jmenuje „Snědá krasavice“:

Jednou zrána, za úsvitu, nahlédl jsem v sad cizí,
tam snědolíci Moldavanka vinnou révu sklízí.

Já jen rudnu, hned zas blednu a chtěl bych jí navrhnout —
pojďme spolu k řece, noční blesky zahlédnout.

„tulačky“ — módní dámská obuv, oblíbená zhruba v letech 1966–1967; nízké plátěnky na zavazování, zesponu černé, navrch s červenými proužky, se třemi nebo čtyřmi páry dírek a kulatými tkaničkami

výjezdni doložka — povolení k vycestování do zahraničí, udílené za minulého režimu úřady na základě loajality ke státnímu zřízení a vedoucí úloze KSČ